

دوستی با غول مهربان مطالعات اجتماعی

آموزش مطالعات اجتماعی در ماه مهر

این بخش، در این شماره و شماره‌های بعد، به درس مطالعات اجتماعی می‌پردازد. ویژگی‌های این بخش عبارت‌اند از:

۱. بر اساس تجربه تنظیم شده است.
۲. مطلب هر شماره مستقل از دیگری است.
۳. مطالب هشت شماره در کنار هم می‌توانند مجموعه‌ی خوبی برای آشنایی با اهداف، رویکردها، ماهیت و روش تدریس و در نتیجه، راهگشای سختی‌های تدریس این درس، به‌ویژه برای آموزگاران جوان، باشند.

این درس در کل دوره‌ی ابتدایی داشته باشیم. البته پیش از آن توضیح داده شد که مطالب کتاب‌ها تلفیقی از حوزه‌های گوناگون است و این طبقه‌بندی فقط برای درک دقیق‌تر جزئیات است و به ارائه‌ی طراحی تدریس مناسب کمک می‌کند (این جدول‌ها را به تدریج در شماره‌های آینده خواهید دید). همچنین، در اولین جلسه‌ی این کارگاه، درباره‌ی موضوعات زیر بحث و گفت‌وگو انجام شد:

۱. مشکلات عمده‌ای که بر سر راه تدریس این درس وجود دارد؛
 ۲. بعضی از مفاهیم مهم در این حوزه؛
 ۳. تعریف‌هایی که از ماهیت این حوزه در راهنمای تدریس آمده بود.
- پس از همه‌ی این کارها، برای تدریس در ماه مهر، برای هر پایه، به‌طور جداگانه برنامه‌ریزی مناسب انجام شد. تاریخ کارگاه بعدی هفته‌ی آخر مهر و موضوع آن «برنامه‌ریزی آموزش برای ماه آبان» (با توجه به بازخورد آموزش مهر) اعلام شد. جدول مربوط به حوزه‌ی موضوعی نظام اجتماعی و بقیه‌ی مطالبی که در ادامه می‌خوانید، حاصل فعالیت معلمان در اولین جلسه‌ی این کارگاه است.

چهار پایه، بر مفاهیم موردنظر و اهداف اعلام‌شده‌ی کتاب‌ها اشراف داشته باشند، به پیش‌نیازها در کتاب‌های قبلی و سیر حرکت آموزش در سال‌های بعدی آگاه می‌شوند و بهتر می‌توانند روند تغییر و تداوم در ارائه‌ی مطالب را دنبال کنند. همچنین، مطالعه‌ی دو مجموعه کتاب در رابطه با تاریخ و جغرافیا که برای نوجوانان نوشته شده و در کتابخانه‌ی مدرسه موجود بود، پیشنهاد شده بود.

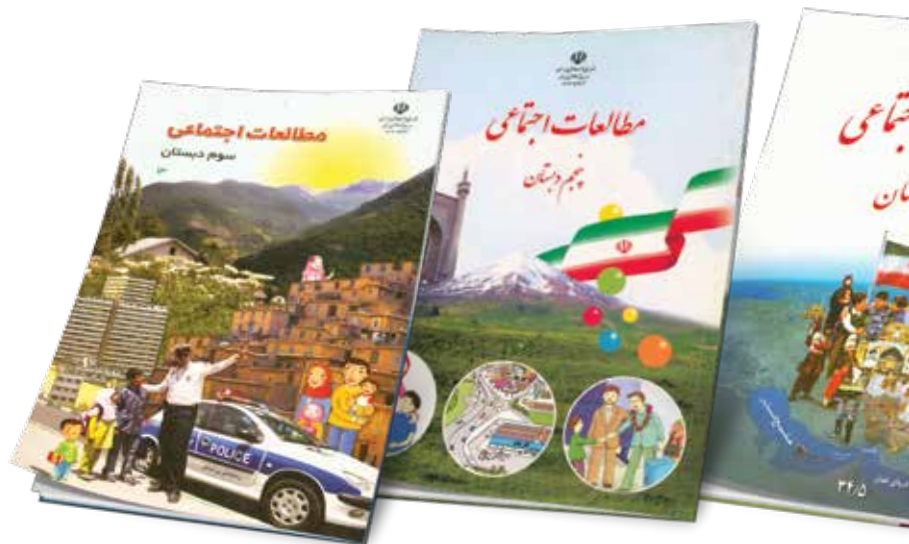
● **داستان فکر ایرانی**، نویسندگان محمدهادی محمدی، شکوه حاجی نصرالله و علی اصغر سیدآبادی. انتشارات افق.

● **تاریخ تمدن و فرهنگ جهان**، گروه نویسندگان، ترجمه‌ی عبدالحسین آذرنگ. انتشارات طرح نو.

در مدت برگزاری کارگاه، هر معلم با استفاده از کتاب راهنمای تدریس، جدول طولی مفاهیم کلیدی و راهبردها یا حوزه‌های موضوعی کتاب پایه‌ی مورد تدریس خود را تهیه کرد. بعد آن‌ها را به نمودار کلی درس مطالعات اجتماعی دوره‌ی دبستان تبدیل کردیم که با توجه به مطالعه‌ی قبلی کتاب‌ها، توانستیم تصویر روشن و واضحی از اهداف آموزشی

تابستان گذشته، به پیشنهاد معاون آموزشی مدرسه، کارگاهی با حضور آموزگاران پایه‌های سوم تا ششم برگزار شد که موضوع آن بحث و تبادل نظر درباره‌ی درس مطالعات اجتماعی بود. هدف از تشکیل این کارگاه، تسهیل جریان یاددهی - یادگیری موضوعات این درس و بهبود پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان اعلام شده بود. در دعوت‌نامه‌ی کارگاه آمده بود: «دانش‌آموزان با انتخاب هر رشته‌ی تحصیلی و اشتغال به هر شغل، نیازمند احساس رضایت و خشنودی از خویشتن و شناخت و درک و تمرین رفتارهای اجتماعی مناسب، به منظور حضور مفید و مؤثر در جامعه هستند. بهترین زمان برای شکل‌گیری مبانی ذهنی لازم و گرایش به عادت‌های رفتاری مناسب در این زمینه، دوره‌ی پیش‌دبستان و دبستان است.

بنابراین، لازم است آموزش درس مطالعات اجتماعی با توجه و دقت بیشتری صورت گیرد.» برای حضور در این کارگاه، همه‌ی همکاران باید کتاب‌های درسی و راهنمای تدریس مطالعات اجتماعی هر چهار پایه را مطالعه می‌کردند. زیرا اگر همکاران هر

مطالعات اجتماعی ابتدایی، راهبردها یا حوزه‌های موضوعی (نظام اجتماعی شامل علوم اجتماعی، جامعه‌شناسی، حقوق و علوم سیاسی)

پایه	شماره‌ی فصل و عنوان آن	مفاهیم کلیدی	موارد مربوطه
سوم	اول: من بزرگ‌تر می‌شوم	حقوق و قوانین	کاربردهای شناسنامه
	دوم: خانواده	مسئولیت‌ها و تکلیف‌ها، نقش‌ها، گروه‌ها و مؤسسه‌های اجتماعی	نیکی به والدین اهمیت و کارکردهای خانواده
	سوم: همکاری در خانواده	مسئولیت‌ها و تکلیف‌ها، حقوق و قوانین، نقش‌ها، گروه‌ها و مؤسسه‌های اجتماعی	مقررات خانه تقسیم وظایف در خانه نقش‌ها
	چهارم: نیازهای خانواده	مسئولیت‌ها و تکلیف‌ها، نقش‌ها، گروه‌ها و مؤسسه‌های اجتماعی	صرفه‌جویی، پرهیز از اسراف، حفاظت از منابع، قناعت، قدردانی از نعمت‌های خداوند، شهرداری
	پنجم: خانه‌ی ما	مسئولیت‌ها و تکلیف‌ها، نقش‌ها، گروه‌ها و مؤسسه‌های اجتماعی	کارکردهای خانه، مراقبت و رعایت ایمنی در خانه آتش‌نشانی
	ششم: مدرسه‌ی ما	مسئولیت‌ها و تکلیف‌ها، حقوق و قوانین، نقش‌ها، گروه‌ها و مؤسسه‌های اجتماعی	برخی مسئولیت‌ها در مدرسه کارکردهای مدرسه و نقش‌های کارکنان مقررات مدرسه
	هفتم: از خانه تا مدرسه	مسئولیت‌ها و تکلیف‌ها، حقوق و قوانین، نقش‌ها، گروه‌ها و مؤسسه‌های اجتماعی	کارکرد پلیس پست قوانین رفت‌وآمد
پنجم	اول: محله‌ی ما	مسئولیت‌ها و تکلیف‌ها، حقوق و قوانین	وظایف و مسئولیت‌ها در قبال همسایه‌ها رعایت مقررات و قوانین محله یا مجتمع
	دوم: شهر من روستای من	نهادهای و سازمان اجتماعی	مفاهیم استان، تقسیم‌بندی کشوری، شهر و روستا و نحوه‌ی اداری آن
	پنجم: کشور زیبای من	مسئولیت‌ها و تکلیف‌ها، مقررات و قوانین	مسئولیت در حفاظت از منابع و محیط زیست مقررات و قوانین حفاظت از محیط‌های طبیعی و گونه‌های جانوری و گیاهی
ششم	ششم: ما ایرانی هستیم	مسئولیت‌ها و تکلیف‌ها، مقررات و قوانین	احترام به پرچم، سرود ملی و ... پیروی از رهبر، قانون اساسی
	اول: زندگی با دیگران	مسئولیت‌ها و تکلیف‌ها، نقش‌ها، گروه‌ها و مؤسسه‌های اجتماعی	رعایت حریم شخصی دیگران، احساس همدلی با دیگران، عضو مؤثر گروه بودن، مسئولیت در قبال خود (احساس ترس، غم و اندوه، شادی و ...) بیان نقش و وظایف هلال‌احمر و سازمان انتقال خون ایران
دهم	اول: دوستان ما	حقوق و قوانین مسئولیت‌ها و تکلیف‌ها	ویژگی‌های یک دوست خوب، تأثیرات دوستی بر جنبه‌های گوناگون زندگی انسان، مهارت نه گفتن توجه به ملاک‌های عقلانی و دینی در انتخاب دوست و تنظیم و آداب دوستی، شناخت حقوق متقابل در دوستی
	دوم: تصمیم‌گیری	مسئولیت‌ها و تکلیف‌ها	رعایت مراحل تصمیم‌گیری شناخت مشاور مناسب
	چهارم: ایران و منابع انرژی	بهره‌وری، نقش‌ها، گروه‌ها و مؤسسه‌های اجتماعی	صرف بهینه‌ی انرژی سازمان بهره‌وری انرژی ایران
	هفتم: اوقات فراغت	مسئولیت‌ها و تکلیف‌ها حقوق و قوانین نقش‌ها، گروه‌ها و مؤسسه‌های اجتماعی	رعایت مقررات و رفتار مناسب در مکان‌های عمومی - فراغتی
	هشتم: پوشاک	مسئولیت‌ها و تکلیف‌ها	رعایت آموزه‌های دینی در انتخاب لباس
	نهم: دریا‌های ایران	مؤسسه‌های اجتماعی	سازمان‌های مربوط به دریا
	دهم: ایران و همسایگان	حقوق و قوانین	شرایط ورود و خروج از کشور و مقررات آن
	دوازدهم: آزادی خرمشهر	مسئولیت‌ها و تکلیف‌ها، حقوق، نقش‌ها، گروه‌ها	علل و عوامل جنگ تحمیلی

مشکلات تدریس

مشکل ۱. زمان تدریس کم است.

برای معرفی کتاب‌های مناسب هماهنگ شد. اغلب مفاهیم مورد بحث در این کتاب برای دانش‌آموزان عینی و قابل لمس است، فقط باید به دانسته‌های قبلی‌شان نظم داد و به آن‌ها کمک کرد این دانسته‌ها را به هم ربط دهند و به دانش و نگرش مورد نظر کتاب دست یابند. تشکیل شورای کلاسی یک فعالیت عملی بسیار مفید برای تسریع یادگیری دانش‌آموزان در حوزه‌ی نظام اجتماعی است. اگر در صورت امکان، بودجه‌بندی درس برای پایان اسفند بسته شود، تعطیلات پیش‌بینی نشده مثل آلودگی هوا نیز پوشش داده می‌شوند. استفاده‌ی کامل از جلسات مهر ماه برای تدریس و نظم دادن کلاس و آموزش نحوه‌ی کار در این درس هم به صرفه‌جویی در وقت کمک می‌کند.

○ **راه‌حل.** این موضوع را با داشتن برنامه‌ریزی دقیق و چابکی و تمرکز ذهنی معلم می‌توان حل کرد. دانش‌آموزان نمی‌توانند روی صحبت‌های طولانی تمرکز کنند و توضیحات زیاده از حد معلم باعث اتلاف وقت می‌شود. برای درونی شدن مفاهیم می‌توان از همکاران دیگر هم کمک گرفت. آن‌ها در صورت اطلاع از نیازهای ما می‌توانند در ساعت درسی خود و ضمن فعالیت‌های درسی خود، مطالب مورد نظر ما را هم دنبال کنند؛ مثل تأکید بر مفاهیم علوم اجتماعی در فعالیت‌های عملی ساعت پرورشی، برگزاری مراسم و مناسبت‌ها توسط معلم پرورشی یا نشان دادن تصویرها، نقشه‌ها و ... در کلاس رایانه و تأکید معلم تربیت‌بدنی بر اصول کار گروهی در مسابقات، به خصوص فوتبال. می‌توان با کتاب‌دار مدرسه هم

مشکل ۲. کتاب ششم خوراک کافی برای خروجی دوره‌ی ابتدایی به خصوص در درس‌های تاریخ و جغرافیا، ندارد.

بکنند. از دانش قبلی دانش‌آموزان در بخش گفت‌وگو هم می‌توان در این زمینه استفاده کرد. در مورد درس جغرافیا، با استفاده از ابزار رایانه‌ای، ترتیب‌دادن بازدیدها، اردو و سفر ... می‌توان نسبت به مطالب کتاب آموزش بیشتری به دانش‌آموزان داد. از دانش قبلی دانش‌آموزان در بخش گفت‌وگو هم می‌توان در این زمینه استفاده کرد. همچنین می‌توان از عکس‌ها یا فیلم‌هایی که به‌عنوان مشارکت در آموزش به کلاس می‌آورند استفاده کرد.

○ **راه‌حل.** این کتاب‌ها در سطحی نوشته شده‌اند که آموزش آن‌ها برای سراسر ایران قابل اجرا باشد، اما معلمان می‌توانند با استفاده از امکانات محیطی، همکاری اولیای مدرسه، توانایی‌های بالقوه‌ی دانش‌آموزان، جلب علاقه و توجه والدین و ... به توسعه و تعمیق مفاهیم بپردازند. در بخش‌های تاریخی، توضیحات مختصری داده شده‌اند که ممکن است مبهم باشند. برای روشن‌تر شدن تصور دانش‌آموزان از مطالب، معلم بر مبنای مطالعات قبلی خود می‌تواند در مواقع مناسب اشاره‌هایی به موضوع‌های تاریخی

مشکل ۳. کتاب پنجم راهنمای معلم ندارد و کتاب راهنمای معلم ششم روند متفاوتی دارد.

○ **راه‌حل.** دو فصل از کتاب راهنمای معلم پنجم در سایت کتاب‌های درسی هست. اگر تا زمان تدریس باز هم کتاب نرسید، می‌توان با استفاده از روش کتاب‌های سوم و چهارم تدریس کرد. در مورد کتاب ششم همکاران می‌توانند نظرات خود را به‌صورت کتبی ارائه کنند تا برای مسئولان فرستاده شود. در حال حاضر، روی آموزش هر چه مؤثرتر همین کتاب تمرکز می‌کنیم.

آشنایی بیشتر با بعضی از مفاهیم درس مطالعات اجتماعی

○ **پراکندگی:** به معنی تفاوت میزان توزیع یک پدیده در کل مجموعه است. مثلاً پراکندگی جمعیت ایران در شهر کرج، به نسبت وسعت آن، بیش از استان سیستان و بلوچستان است.

○ **میراث فرهنگی:** دستاوردهای هر ملت است که در طول زمان‌های گذشته به دست آمده‌اند. میراث فرهنگی به شکل ملموس (بناهای تاریخی) و غیرملموس (مراسم ملی و مذهبی) وجود دارد.

○ **زمان، تداوم و تغییر:** پدیده‌ها در طول زمان تغییر می‌کنند، اما این تغییر تابع منطقی است که با ماهیت آن در ارتباط است. مثلاً تخم قورباغه با همه‌ی تغییرات بالاخره به قورباغه تبدیل می‌شود نه به یک نهنگ. در ضمن، تغییرات از یک تداوم زمانی برخوردارند و تمام مراحل را به ترتیب طی می‌کنند. مثلاً در رشد جسمی انسان، نشستن قبل از ایستادن اتفاق می‌افتد و در رشد ذهنی هم ترتیب و توالی وجود دارد.

○ **گفت‌وگو در کلاس:** دانش‌آموزان در ضمن این فعالیت می‌توانند به مهارت‌های خودابرازی و رعایت اصول گفت‌وگو دست یابند. نسبت به هم کلاسی‌ها شناخت بیشتری پیدا کنند. با شباهت‌ها و تفاوت‌های بین خودشان و دیگران آشنا شوند و تمرین کنند با تفاوت‌ها به شکل درست برخورد کنند. همچنین، مهارت مشارکت در آموزش را تمرین می‌کنند. معلم می‌تواند با آگاهی از موضوع آموزش، نکاتی را مورد سؤال قرار دهد و بحث را هدایت کند. مثل شکل گذشته، حال و آینده‌ی پدیده‌ها و رخدادها، موادی که اشیاء از آن‌ها ساخته شده‌اند و طرز ساخت آن‌ها، جهت‌ها و مناسبت‌ها، با مراجعه به تقویم کلاس، استفاده از خط زمان، و اشاره به یادگیری‌های قبلی مواردی هستند که در هر گفت‌وگویی به تناسب می‌توانند مورد استفاده قرار گیرند. هرچقدر معلم در گفت‌وگو حضور کمتری داشته باشد، این فعالیت موفق‌تر انجام شده است. معلم، در ضمن تأکید بر خوب گوش دادن که از تکرار شدن صحبت‌ها جلوگیری می‌کند، تارسیدن به کیفیت مطلوب در گفت‌وگوهای کلاسی باید شکیبایی زیادی به خرج دهد و به دانش‌آموزان فرصت دهد با تمرین به مهارت‌های کافی دست یابند. حساسیت نشان دادن معلم به لحن مناسب و مؤدبانه حرف زدن دانش‌آموزان هنگام بحث، از تنش هنگام گفت‌وگوی کلاسی پیشگیری می‌کند.

پایه سوم (فصل اول: من بزرگ‌تر می‌شوم)

مورد مربوطه	مفاهیم کلیدی	راهبرد یا حوزه‌های موضوعی
کاربردهای شناسنامه	حقوق و قوانین	نظام اجتماعی
شناسنامه مدارک مربوط به رشد بدنی و روانی	مدارک و شواهد تغییر و تحول	زمان تداوم و تغییر
آگاهی از ویژگی‌های خود و مشخصات شناسنامه (ایرانی بودن)	تعلق و هویت	فرهنگ و هویت
-	-	ارزش و اخلاق
-	-	فضا و مکان
-	-	منابع و فعالیت‌های اقتصادی
-	-	ارزش‌ها و نگرش‌ها

برنامه‌ریزی درس مطالعات اجتماعی مهرماه
پایه چهارم

برنامه‌ی درسی مهرماه، با توجه به نبود روز تعطیل در این ماه، برای دوازده جلسه بسته شد.

● **جلسه‌ی اول:** گفت‌وگو درباره‌ی تعطیلات تابستان با هدایت صحبت‌ها به طرف آموزش روش گفت‌وگو در کلاس و تکیه بر سه محور عمده‌ی این کتاب: جامعه، زمان و مکان.

● **جلسه‌ی دوم:** گفت‌وگو درباره‌ی محله یا مجتمع. با هدف ایجاد زمینه‌ی ذهنی برای ورود به موضوع آموزشی و ارزشیابی تشخیصی برای آگاهی از پیش‌زمینه‌ی ذهنی و تجربی دانش‌آموزان درباره‌ی موضوع آموزشی. تمرین دانش‌آموزان برای شرکت در آموزش با حضور فعال در بحث‌ها و تهیه‌ی مطالب، فیلم و عکس مرتبط با موضوع برای کلاس.

خانه‌ی شما چه شکلی است؟ در محله ساکن هستی یا مجتمع مسکونی؟ چه رابطه‌ای با همسایه‌ها دارید؟ تا به حال مزاحم همسایه‌ای شده‌ای؟ آن‌ها چطور مزاحم شما شده‌اند؟ در محله یا مجتمع شما چه کارهایی باید کرد و چه کارهایی نباید کرد (مقررات)؟

در محله‌ی شما کدام مکان‌های عمومی وجود دارند؟ در محله‌ی شما کدام امکانات عمومی وجود دارند؟ برای استفاده از مکان‌ها و امکانات عمومی چه نکاتی باید رعایت شوند؟ خریدهای خانه را از کجا می‌کنید؟ چه چیزی خواسته‌ای که برایت نخریده‌اند؟ دلیل چه بوده است؟ دلیل به نظرت درست بوده یا خیر؟ چه جور خریدکردنی عاقلانه است؟ درآمد یعنی چه؟ دستمزد یعنی چه؟ هزینه یعنی چه؟ تا به حال پس انداز کرده‌ای؟

● **جلسه‌ی سوم:** خواندن متن توسط معلم و دانش‌آموزان داوطلب، با تأکید بر روش خواندن صحیح و تأثیرگذار.

● **جلسه‌ی چهارم تا دهم:** انجام تمرین‌های درس. آموزش‌های مربوط به نقشه، ضمن انجام تمرین‌ها.

● **جلسه‌ی یازدهم:** بازدید از محله‌ی مدرسه.

● **جلسه‌ی دوازدهم:** ارزشیابی شفاهی که مرور و جمع‌بندی موضوع درس را هم دربرمی‌گیرد.

برنامه‌ی درسی مهرماه، با توجه به نبود روز تعطیل در این ماه، برای هشت جلسه بسته شد.

● **جلسه‌ی اول:** گفت‌وگو درباره‌ی تعطیلات تابستان با هدایت صحبت‌ها به طرف آموزش روش گفت‌وگو در کلاس و تکیه بر سه محور عمده‌ی این کتاب: جامعه، زمان و مکان.

● **جلسه‌ی دوم:** گفت‌وگو درباره‌ی رشد و تغییر و شناسنامه، با هدف ایجاد زمینه‌ی ذهنی برای ورود به موضوع آموزشی و ارزشیابی تشخیصی برای آگاهی از پیش‌زمینه‌ی ذهنی و تجربی دانش‌آموزان درباره‌ی موضوع آموزشی. تمرین دانش‌آموزان برای شرکت در آموزش با حضور فعال در بحث‌ها و تهیه‌ی مطالب، فیلم و عکس مرتبط با موضوع برای کلاس. طرح سؤال و گرفتن جواب از کسانی که دست بلند می‌کنند. سؤال‌هایی از قبیل: چند ساله هستی؟ اهل کدام کشوری؟ فرزند چه کسانی هستی؟ در کجا متولد شده‌ای؟ ... از کجا معلوم است؟ آیا مدرکی داری؟ شناسنامه‌ی خود را دیده‌ای؟ شناسنامه به چه دردی می‌خورد؟ سال گذشته کلاس چندم بودی؟ حالا؟ سال آینده؟ از سال گذشته تا حالا چه تغییری کرده‌ای؟ چه توانایی‌های تازه‌ای پیدا کرده‌ای؟ فکر می‌کنی در سال آینده چه توانایی‌های تازه‌ای پیدا کنی؟ با افراد خانواده‌ات چه شباهت‌هایی (ویژگی‌های جسمی، علاقه‌ها و سلیقه‌ها) داری؟ چه تفاوت‌هایی داری؟ برای هر کدام از اعضای خانواده‌ات یک کد یا نماد هندسی انتخاب کن. و سؤالات دیگر که با توجه به فضای کلاس پیش می‌آیند.

● **جلسه‌ی سوم:** خواندن متن توسط معلم و دانش‌آموزان داوطلب، با تأکید بر روش خواندن صحیح و تأثیرگذار.

● **جلسه‌ی چهارم تا هفتم:** انجام تمرین‌های کلاسی کتاب.

پایه‌ی چهارم (فصل اول: محله‌ی ما)

راهبرد یا حوزه‌های موضوعی	مفاهیم کلیدی	موارد مربوطه
نظام اجتماعی	مسئولیت‌ها و تکلیف‌ها، حقوق و قوانین	وظایف و مسئولیت‌ها در قبال همسایه‌ها، رعایت مقررات و قوانین محله یا مجتمع
زمان تداوم و تغییر	تغییر و تحول، پیشرفت	تغییرات محله در گذر زمان
فرهنگ و هویت	تعلق و هویت میراث فرهنگی	آموزه‌های دینی درباره‌ی حقوق همسایگان آشنایی با ویژگی‌های محله و کار کردهای مسجد و بوستان محله
ارزش و اخلاق	مسئولیت‌پذیری	احترام به هم‌نوعان و دوست داشتن آن‌ها به‌عنوان مخلوقات خداوند، پرهیز از ردائیل اخلاقی (تمسخر)
فضا و مکان	حفاظت از محیط رابطه‌ی انسان و محیط	مراقبت از محله، ترسیم نقشه‌ی محل زندگی و نحوه‌ی ترسیم آن
منابع و فعالیت‌های اقتصادی	منابع و نظام اقتصادی	مهارت خرید عاقلانه، انواع فعالیت‌ها و رفع نیازهای اقتصادی در محله
ارزش‌ها و نگرش‌ها	مسئولیت‌پذیری، تعاون	مسئولیت در قبال حقوق همسایگان، تعلق خاطر به محله، همکاری در امور محله

برنامه‌ریزی درس مطالعات اجتماعی مهرماه پایه‌ی پنجم

دارند؟ چه چیزهایی تو را غمگین، شاد و وحشت‌زده می‌کنند؟ وقتی سن تو کمتر بود چه چیزهایی تو را غمگین، شاد و وحشت‌زده می‌کردند؟ فکر می‌کنی در آینده هم همین چیزها تو را غمگین، شاد، وحشت‌زده خواهند کرد؟ دوست داری وقتی ناراحت هستی دوستت با تو چه رفتاری کند؟ اگر دوستت ناراحت باشد با او چه رفتاری می‌کنی؟ عضو چه گروه‌هایی هستی؟ از رفتار هم‌گروهی‌هایت راضی هستی؟ فکر می‌کنی چه تغییری در رفتارشان بدهند بهتر است؟ تا به حال با کسی مشورت کرده‌ای؟ تا به حال کسی با تو مشورت کرده است؟

● **جلسه‌ی سوم:** خواندن متن توسط معلم و دانش‌آموزان داوطلب، با تأکید بر روش خواندن صحیح و تأثیرگذار.

● **جلسه‌ی چهارم تا یازدهم:** انجام تمرین‌های کلاس در گروه‌های تصادفی متغیر، به قید قرعه در هر جلسه.

● **جلسه‌ی دوازدهم:** ارزشیابی شفاهی که مرور و جمع‌بندی موضوع درس را هم دربرمی‌گیرد.

برنامه‌ی درسی مهرماه، با توجه به نبود روز تعطیل در این ماه، برای دوازده جلسه بسته شد.

● **جلسه‌ی اول:** گفت‌وگو درباره‌ی تعطیلات تابستان، با هدایت صحبت‌ها به طرف آموزش روش گفت‌وگو در کلاس و تکیه بر سه محور عمده‌ی این کتاب: جامعه، زمان و مکان.

● **جلسه‌ی دوم:** گفت‌وگو درباره‌ی تنهایی، نیاز به رابطه با دیگران و احساسات، با هدف ایجاد زمینه‌ی ذهنی برای ورود به موضوع آموزشی و ارزشیابی تشخیصی برای آگاهی از پیش‌زمینه‌ی ذهنی و تجربی دانش‌آموزان درباره‌ی موضوع آموزشی. تمرین دانش‌آموزان برای شرکت در آموزش، با حضور فعال در بحث‌ها و تهیه‌ی مطالب، فیلم و عکس مرتبط با موضوع برای کلاس.

خواهر یا برادر داری؟ چند دوست داری؟ درباره‌ی تنهایی چه نظری داری؟ از دوستی چه انتظاراتی داری؟ حریم شخصی یعنی چه؟ از حالت صورت دیگران می‌فهمی چه احساسی

پایه‌ی پنجم (فصل اول: زندگی با دیگران)

راهبرد یا حوزه‌های موضوعی	مفاهیم کلیدی	موارد مربوطه
نظام اجتماعی	مسئولیت‌ها و تکلیف‌ها نقش‌ها، گروه‌ها و مؤسسه‌های اجتماعی	رعایت حریم شخصی دیگران، احساس همدلی با دیگران، عضو مؤثر گروه بودن، مسئولیت در قبال خود احساس ترس، غم و اندوه، شادی و ... بیان نقش و وظایف هلال احمر و سازمان انتقال خون ایران
زمان تداوم و تغییر		
فرهنگ و هویت	میراث فرهنگی	آموزه‌های قرآنی
ارزش و اخلاق	مسئولیت‌پذیری تعاون	احساس مسئولیت نسبت به هم‌کلاسی‌ها و افرادی که با آن‌ها زندگی می‌کنیم. همکاری در گروه و مشارکت در کارهای دسته‌جمعی
فضا و مکان	-	-
منابع و فعالیت‌های اقتصادی	-	-
ارزش‌ها و اخلاق	-	-

حال دوستی را از دست داده‌ای؟ چرا؟ آیا تا به حال کسی دوستی‌اش را با تو قطع کرده است؟ چرا؟ آیا تا به حال پیش آمده که از کسی رودربایستی کنی و تحت فشار روانی او کاری را که از نظر خودت غلط بوده است، انجام دهی؟ بعد چه احساسی داشتی؟

● **جلسه‌ی سوم:** خواندن متن درس اول توسط معلم و دانش‌آموزان داوطلب، با تأکید بر روش خواندن صحیح و تأثیرگذار.

● **جلسه‌های چهارم و پنجم:** انجام تمرین‌های کلاسی کتاب در گروه‌های تصادفی متغیر، به قید قرعه، در هر جلسه.

● **جلسه‌ی ششم:** گفت‌وگو درباره‌ی تصمیم‌گیری، باهدف ایجاد زمینه‌ی ذهنی برای ورود به موضوع آموزشی و ارزشیابی تشخیصی برای آگاهی از پیش‌زمینه‌ی ذهنی و تجربی دانش‌آموزان درباره‌ی موضوع آموزشی. تمرین دانش‌آموزان برای شرکت در آموزش با حضور فعال در بحث‌ها و تهیه‌ی مطالب، فیلم و عکس مرتبط با موضوع برای کلاس.

بیان خاطرات دانش‌آموزان از تصمیم‌گیری‌های خود و دوستان و خانواده‌هایشان و نتایج آن‌ها، همراه هدایت بحث به سوی روند صحیح تصمیم‌گیری توسط معلم.

● **جلسه‌ی هفتم:** خواندن متن توسط معلم و دانش‌آموزان داوطلب، با تأکید بر روش خواندن صحیح و تأثیرگذار.

● **جلسه‌ی هشتم تا یازدهم:** انجام تمرین‌های کتاب.

● **جلسه‌ی دوازدهم:** ارزشیابی شفاهی که مرور و جمع‌بندی موضوعات هر دو درس را هم دربرمی‌گیرد.

برنامه‌ی درسی مهرماه، با توجه به نبود روز تعطیل در این ماه، برای دوازده جلسه بسته شد. با توجه به حجم کتاب، دو فصل برای این ماه در نظر گرفته شده است که در صورت امکان انجام می‌شود.

● **جلسه‌ی اول:** گفت‌وگو درباره‌ی تعطیلات تابستان با هدایت صحبت‌ها به طرف آموزش روش گفت‌وگو در کلاس و تکیه بر سه محور عمده‌ی این کتاب: جامعه، زمان و مکان. به‌منظور ایجاد ارتباط ذهنی دانش‌آموز با موضوع درسی، سرفصل درس‌های کتاب برای دانش‌آموزان گفته می‌شود تا بدانند در طول سال قرار است در این کلاس درباره‌ی چه مطالبی بحث شود. در مورد سررسید کلاس که قرار است اتفاقات مدرسه در آن ثبت شود، توضیح داده می‌شود. در ماه مهر اخبار مدرسه و کلاس توسط دانش‌آموزان جمع‌آوری و در پایان هفته توسط معلم در سررسید نوشته می‌شود. از ماه آبان این کار توسط خود دانش‌آموزان انجام می‌شود.

● **جلسه‌ی دوم:** گفت‌وگو درباره‌ی دوستی، باهدف ایجاد زمینه‌ی ذهنی برای ورود به موضوع آموزشی و ارزشیابی تشخیصی، برای آگاهی از پیش‌زمینه‌ی ذهنی و تجربی دانش‌آموزان درباره‌ی موضوع آموزشی. تمرین دانش‌آموزان برای شرکت در آموزش، با حضور فعال در بحث‌ها و تهیه‌ی مطالب، فیلم و عکس مرتبط با موضوع برای کلاس.

قدیمی‌ترین دوست تو کیست؟ چه ویژگی‌هایی دارد؟ چرا همچنان با او دوست هستی؟ آیا اتفاقی با هم دوست شدید یا تو او را انتخاب کردی؟ تا به حال پیش آمده که کسی را انتخاب کنی و تصمیم بگیری با او دوست شوی؟ آیا تا به

پایه‌ی ششم (فصل اول: دوستان ما)، (فصل دوم: تصمیم‌گیری)

معلم	مفاهیم کلیدی	راهبرد یا حوزه‌های موضوعی
ویژگی‌های یک دوست خوب، تأثیرات دوستی بر جنبه‌های گوناگون زندگی انسان، مهارت نه گفتن توجه به ملاک‌های عقلانی و دینی در انتخاب دوست و آداب دوستی، شناخت حقوق متقابل در دوستی	حقوق و قوانین مسئولیت‌ها و تکلیف‌ها	نظام اجتماعی
رعایت مراحل تصمیم‌گیری شناخت مشاور مناسب	مسئولیت‌ها و تکلیف‌ها	
-	-	زمان تداوم و تغییر
آموزه‌های قرآنی	میراث فرهنگی	فرهنگ و هویت
-	-	فضا و مکان
-	-	منابع و فعالیت‌های اقتصادی
پیروی از دستورات دینی در موضوع دوستی تمایل به ایجاد رابطه‌ی دوستی صحیح، رعایت آداب دوستی		ارزش‌ها و نگرش‌ها
تمایل به رعایت اصول و مراحل تصمیم‌گیری و تفکر قبل از تصمیم‌گیری علاقه‌مندی به مشورت با افراد دارای صلاحیت و مراجعه به آن‌ها		

تعریف و ماهیت مطالعات اجتماعی

